

Rapport 2007:4

Arkeologisk undersökning i kursform av gravhög från yngre järnålder och boplatstsrester från mellanneolitikum i Ramsele sn

Fornlämning: Raä 51:2

Fastighet: Nordankäl 4:6

Socken: Ramsele

Kommun: Sollefteå

Landskap: Ångermanland

M
LÄNS MUSEET
VÄSTERNORRLAND

**Kulturmiljöavdelningen
Ola George**

Sammanfattning	3
Inledning	4
Syfte och metod	4
Fornminnesinventeringens beskrivning av fornlämningen	4
Naturgeografisk beskrivning	4
Kulturhistorisk översikt	5
Redogörelse av arbetet	7
Anläggningsbeskrivning	8
Fyndmaterialet	11
Osteologisk analys (utförd av Ylva Telldahl)	12
¹⁴ C-dateringar	13
Tolkning och diskussion	15
Tekniska och administrativa uppgifter	16
Referenser	17
Bilagor	
1. Kartor över området	
2. Fyndlista	
3. Fotolista	
4. Dagboksanteckningar	
5. Profiler	
6. Tidningsklipp	

Sammanfattning

Undersökningen av gravhögen genomfördes av Länsmuseum Västernorrland under 2006 i samarbete med föreningen "Forntid i Ramsele". Länsmuseum hade även 1998 i samverkan med lokala föreningar undersökt delar av gravhögen men ej avslutat arbetet.

Gravhögen hade en flack konstruktion med kantränna och gav intryck av vara från yngre järnåldern. Gravskicket med en nedgrävning under högen där den gravlagda människan lagts ner under högen är också det ett drag som kan knytas till vikingatid. Nedgrävningens orientering i vnv-ösö ger indikationer på vikingatid och möjligen kristet inflytande. Av skelettet fanns inga rester kvar, vilket troligen beror på att obrända ben bevaras dåligt i regionen på grund av den sura jorden.

I graven påträffades bland annat en knivtånge med trärester, en möjlig rest av en kniv samt ett järnföremål med fastrostade rester av björk. Troligen utgör träresterna efter ett skaft. ¹⁴C-analysen av trä som påträffades intill järnföremålet med trärester gav en datering till 650-780 e. Kr +/- 35 år. Denna datering är äldre än vad som förväntades utifrån gravskicket och konstruktion. Dateringen av graven stämmer inte med Hvarfners dateringar av förändringar i gravskicket på Långögravfältet vid Hoting. Möjligen är ger ¹⁴C-analysen en för tidig datering. Alternativt fanns det skelettgravar i kistformade nedgrävningar under gravhögar redan under vendeltid-tidig vikingatid i regionen.

Gravhögen var anlagd på en boplatz av stenålderskaraktär (130 x 5-1m). I högens fyllning påträffades många brända ben och skärvida stenar. Flera avslag och ett brynefragment hittades även. Den arkeologiska tolkningen är att dessa fynd kommer från boplatzen i anslutning till graven och att de hamnade i gravfyllningen vid anläggandet av graven. Detta styrks av en ¹⁴C-analys av ett bränt ben som dateras till mellaneneolitikum.

Den osteologiska analysen påvisade fynd av älg, ren, björn, tamsvin och människa. Möjligen har alla dessa arter avsatts under stenåldern men de kan naturligtvis ha avsatts ända fram tills att gravhögen anlades. Om även tamsvinsbenet och människobenet är från mellaneneolitikum är det ett unikt resultat.

Vid föreläsningarna som Forntid i Ramsele anordnade och som hölls på SVAR i Ramsele under sommaren redogjorde Länsmuseum för en del av resultaten av undersökningen.

I samband med föreläsningarna genomfördes en fornsaksrunda där deltagarna hade med sig fynd upphittade i regionen. Ett av de intressantaste fynden var ett fragment av en flintskära. Den är upphittad vid potatisupplöckning på en udde där Vängelälven rinner ut i Vängelsjön.

Inledning

Länsmuseet Västernorrland påbörjade en arkeologisk undersökning av en gravhög belägen på ett strandhak intill Fjällsjöälven 1998. Orsaken till att undersökningen kom till stånd var att delar av graven eroderat ut i älven och därmed riskerade graven att försvinna.

Undersökningen 1998 genomfördes som ett samarbete mellan Länsmuseet och föreningarna Ramsele hembygdsförening, Hampnäs folkhögskola och forskningsprojektet härdar och gravar i norra Ångermanland. Undersökningen slutfördes dock inte 1998. Graven låg därefter halvgrävd under trasiga presenningar fram till 2006 då Länsmuseet totalundersökte graven i samarbete med föreningen Forn tid i Ramsele. Projektet finansierades genom egeninsatser från Länsmuseet och Forn tid i Ramsele samt genom bidrag av 28:26 medel från Länsstyrelsen.

Syfte och metod

Syftet med undersökningen var att i kursform i samarbete med föreningen Forn tid i Ramsele totalundersöka och dokumentera den skadade och söndergrävda graven.

Resultaten av undersökningen skulle redovisas av Länsmuseet på det seminarium som forn tid i Ramsele arrangerade i mitten av augusti 2006.

Dokumentationen från det tidigare undersökningstillfället kontrollerades och kompletterades. Meningen var att framställa plan och profilritningar över graven och de inre konstruktionerna. Undersökningen dokumenterades genom fotografering med digital och analog kamera.

De kvarvarande delarna av graven undersöktes genom skärlevsgrävning, grävenheterna motsvarades av 1x1 m² undersökta i skikt. Materialet sållades i såll med 4 mm maskvidd. Benmaterialet analyserades av en osteolog, metallföremålen konserverades. För att datera graven tillvaratogs organiskt material för C-14 analys. Ytan kring graven och strandhaket avsåts med metalldetektor för att tillvarata eventuella metallfynd.

Efter undersökningen återställdes graven så gott det går för att på så sätt bevara kulturmiljön.

Fornminnesinventeringens beskrivning av fornlämningen

Den undersökta fornlämningen är uppdelad på två olika undernummer och består av en boplatz (Raä 51:1) och en gravhög (Raä 51:2). Vid inventeringen från 1970 har de följande beskrivning: Boplatz 130 x 5 á 10 m² (N-S och NV-SÖ), belagd genom tämligen spridda skärvtensförekomster i erosionskanten och vattenbrynet. 4 m SSV om N kanten av boplatzen finns hög, rest av, 4 m i diam och 0,45 m h med plan topp, 1,5 m i diameter och branta slänter. Kanträna, 0,3-0,4 m bred och 0,1-0,2 m djup. VNV hälften av högen är utrasad på grund av erosion. Bevuxen av några småtallar.

Naturgeografisk beskrivning

Fornlämningarna Raä 51:1 (Gravhög) och 51:2 (boplatz) är belägna på en förhöjd strandterrass på en halvö i Fjällsjöälven. Strandterrassens jordarter består huvudsakligen av sand/mjåla, längst i söder finns uppstickande berg, växtligheten utgörs av löv och barrträd. Terrassen begränsas i väster av en flera meter hög erosionskant ner mot älven.

Området skulle nästan kunna ses som en ö och kan tidvis ha varit det då den i öster avgränsas av ett lägre sankare område som troligen varit genomflutet av vatten. Öster om denna sänka ligger en hög nipkant och ovanför denna ett plant vidsträckt sandigt tallbevuxet område.

Omkring två km norr om fornlämningen är bifurkationen Vängelälven/Fjällsjöälven belägen. Fjällsjöälvens utflöde i Ångermanälven ligger 3,8 mil nedströms älven. Fornlämningen ligger på ett bra läge kommunikativt sett med nära förbindelser med flera älvsystem. Idag finns uppodlad mark på båda sidor älven inom mindre än 1 km avstånd.

Kulturhistorisk översikt

I Harald Hvarfners omfattande genomgång av järnåldern från Ångermanälvens källflöden finns gravar och järnåldersfynd redovisade från folkvandringstid-vikingatid. Lämningarna finns längs Faxälven, Fjällsjöälven, Vängelälven, Ströms Vattudal, Ångermanälven mellan Ådals-Liden och Vilhelmina samt upp i Vardofjällen (Hvarfner 1957:18-19).

Fynden från vendeltiden och vikingatidens början tolkade Hvarfner hänga samman med en begynnande skandinavisk aktivitet inom området och att det sannolikt under denna tid var fråga om färder till jaktmarker och fiskevatten samt kanske i ännu högre grad byteshandel med lapparna. Fyndgruppen från 900-talet till 1100-talet avspeglar utan tvivel fortsättningen på aktiviteterna under vendeltid-tidig vikingatid men därtill kommo försök till och även genomförd kolonisation på flera platser (Hvarfner 1957:24). Inom området förekomma inga egentliga storhögar. Högarna har i regel en diameter av 4-7 m. Brandgravarna äro 0,5-0,85 m höga under det att skelettgravarna sällan nå en höjd mer än 0,2-0,35 m. Högarna har ofta fotränna (Hvarfner 1957:20).

Längre nedströms Ångermanälven finns en omfattande järnåldersbygd, huvudsakligen från yngre järnåldern inom nuvarande Sollefteå och Kramfors kommuner. Platser med stora gravfält finns vid Holm och Björkå. Många rika gravfynd och silverskatter har även påträffats. Västståndet har satts i samband med handel av främst päls och skinn från Ångermanälvens källflöden (Baudou 1981:17) (Grundberg 2005:188-190) (Ramqvist 2001:7). Den fasta järnåldersbebyggelsen med gårdsgravfält sträcker sig åtminstone ända upp till Resele socken där även ortnamnen talar för en järnåldersbygd genom -sta -namn (exempelvis Tängsta, Rödsta). En gravgrupp bestående av en stensättning och två rösen finns 800 m ösö om Nämforsen i Ådals- Lidens socken (Raä 14). Gravarna är dock inte daterade.

En boplats som på många sätt påminner om Raä 51 är belägen vid Råinget (Raä 123 i Ådals-Lidens sn) några km uppströms Ångermanälven från Nämforsen. Boplatsen undersöktes i samband med vattenregleringen och har dateringar från yngre stenålder fram till yngre järnåldern (George 2001). Där har bland annat nöbten från yngre järnåldern påträffats (Lindqvist 2001:98). Råingetboplatsen är idag efter vattenregleringen belägen på en ö vid norra sidan av älven. Ön skiljs från fastlandet genom vad som skulle kunna definieras som en å. Omkring 2,4 km uppströms från Råingetboplatsen ansluter Fjällsjöälven till Ångermanälven. Boplatsen och den nu undersökta gravhögen Raä 51 ligger på en halvö vid norra sidan av Fjällsjöälven som tidvis kan ha varit kringfluten. 2 km uppströms ansluter Vängelälven till Fjällsjöälven. Både Raä 51 och Råingetboplatserna ligger bra till ur kommunikativ synpunkt med älvmöten i direkt närhet.

Flera av gravlämningarna längs Ångermanälvens källflöden ger intryck av att spegla längre tids etablering. Långögravfältet vid Hoting har använts under flera generationer. På gravfältet har både män och kvinnor begravts (Hvarfner 1957:76). På det från graven i Nordankäl närliggande Sörånäset (2 km uppströms) har flera gravar varit belägna (Raä 13 och 45). Den ena graven (Raä 45) undersöktes av Hvarfner 1952. Gravhögen som var 5,9 m i diameter och 0,35 m hög hade kanträna. I högen hade det legat en kista orienterad i v-nv-ono med väggar av furu i halvklov. Skelettet var utplånat men svagt markerat i sanden. Ett äldre gravfynd har hittats på Sörånäset i form av en brandskadad spännbuckla (SHM 3567). Spännbucklan indikerar en brandgrav där en kvinna begravts.

På Sörånäset har alltså båda brandgravskick och skelettbegravning praktiserats, något som troligen tyder på längre tids användning där skelettbegravning kan ses som den yngre gravformen. Samtliga gravar (Raä 13, 45 och 51) ligger på eller i anslutning till boplatsslämningar. En av boplatserna kunde delvis tidsbestämmas då benmaterial från 51:1 daterades till mellanneolitikum. Hur gamla de andra boplatserna är och hur lång tid de varit använda är inte känt.

Inom en 4 km radie från den undersökta graven finns förutom de ovan nämnda gravslämningarna på Sörånäset, fångstgropar, fångstgropssystem, boplatser och boplatksområden. I anslutning till Bastuloken (en källa med en vattenspiegel på ca 60 x 60 m) finns stora boplatsvallar (Raä 183) från stenåldern med rikliga fynd av ben och stenredskap (Wiklund 2004). I närheten av denna fantastiska fornlämningsmiljö finns även en hållmålning (Raä 182). På 1920-talet undersöktes boplatsgropar på Raä 64 som ligger på motsatta sidan älven ifrån den undersökta graven sett (Modin 1929, Santesson 1929).

Vid Lafssjön ca 1,5 mil från Raä 51 undersöktes många sten och bronsåldersboplatser av Riksantikvarieämbetet under början av 1980-talet (Jennbert 1984).

Umeå universitet har undersökt lämningar i hållmålningsmiljö vid Högberget ca 9 km från Raä 51 (Eriksson 2002, Holmblad 2005, Lindgren 2004, 2005).

Karta över fynd och fornlämningar i Angermanälvens källområden med de tre älvgränarna Faxälven, Fjällsjöälven och Åseleälven.

- ◻ = folkvandringstid och Vendeltid,
- ◉ = vikingatid,
- = järnålder eller tidig medeltid utan närmare tidsangivelse,
- ⌒ = gravfynd.

Figur 1. Platsen för den undersökta graven överensstämmer ungefär med den rödfärgade gravhögssymbolen. Möjligen avsåg Hvarfner fyndet av den vikingatida spännbucklan från Söranäset då han placerade ut symbolen. Efter Hvarfner 1957.

Redogörelse av arbetet

Undersökningarna inleddes med att gamla presenningar, mossor och barr på graven röjdes bort. Därefter påbörjades grävningen som utgick från grävenheter i m²-rutor. Rutorna grävdes i skikt på 0,1 m i taget. Det bortgrävda materialet sållades i såll med maskvidd på 4 mm. Fynden registrerades efter den grävenhet de påträffades i. En långprofil orienterad i nord-syd

och en kortare östlig profil sparades för profildokumentation. Ytterligare en profil dokumenterades i erosionskanten väster om långprofilen.

En m² ruta utanför graven undersöktes för att använda som referens. Gravens utbredning och konstruktioner mättes in med totalstation. Hela arbetsprocessen dokumenterades med kamera (både analogt och digitalt) och profilerna ritades av.

Ett koordinatsystem i rikets nät sattes ut med hjälp av GPS. Utifrån GPS-värdet lades koordinatnätet i nord-syd riktning med hjälp av kompass. Inmätningarna gjordes med hjälp av totalstation. Höjdvärdet togs från kartuppgifter och är därför inte på metern rätt.

Metalldetektor användes för att söka av graven och det närliggande ytorna, även stranden och älvbotten närmast graven avsöktes.

Arbetsbild med några av kursdeltagarna. Foto från norr.

Anläggningsbeskrivning

Graven som var försedd med kantränna runt hela högen var ca 3,9 m i diameter räknat till kantrännans mitt. Med hela kantrännan inräknad var diametern ca 5,3 m. högens höjd var omkring 0,45 m. Vid undersökningen 1998 var omkring 1/5 av högen uteroderad i älven. Vid undersökningen av graven 2006 fanns omkring halva högen kvar. Resterande delar av högen var alltså bortgrävda vid 1998 års undersökning. En kistformig nedgrävning under högen var 0,4-0,5 m bred, djupet var 0,5 m och längden var inte mer än 1,25 m. Den västra delen hade eroderat ut i älven.

Vid undersökningen blev det tydligt att denna nedgrävningen under högen där själva begravningen sannolikt ägt rum, grävts ner i en äldre grop. Ett tydligt blekjordsskikt syntes längs den äldre gropens begränsning. Den västra profilen visade även att gropen använts vid flera tillfällen då gropen uppvisade två faser (se bilaga 5, västra profilen).

Nedgrävningen/graven under högen var orienterad i vnv-ösö och har troligen varit platsen för

en skelettbegravning även om inga ben fanns bevarade (förutom ett mindre obränt benfnyk i dåligt skick). I gravhögens fyllning påträffades sammantaget ca 47 kg skärvig sten. Skärvstenen kommer från boplatslagret eller möjligen från den äldre gropen som kan ha fungerat som en kokgrop. Längs delar av gropens kanter var sanden något bränd. I fyllningen påträffades även brända ben som även de härrör från boplatslagret.

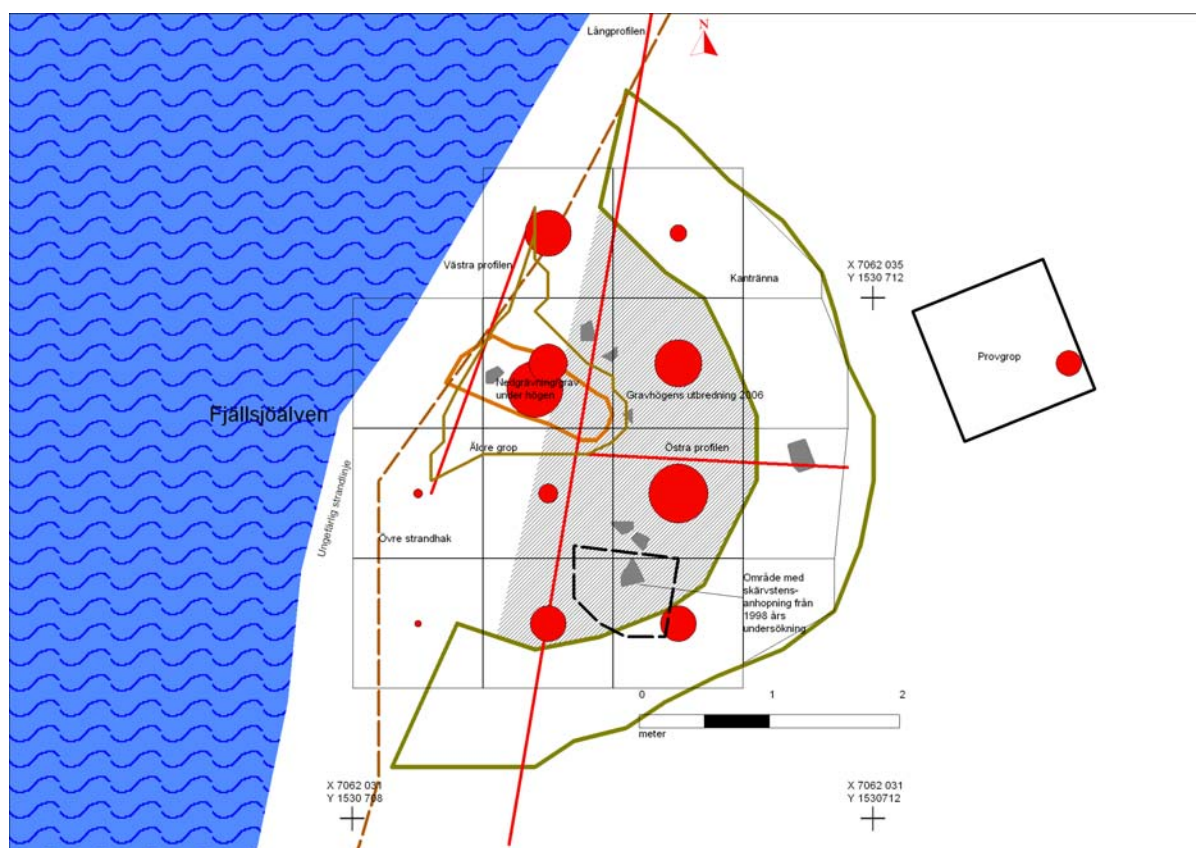
Nedgrävning i äldre grop under högen. Den äldre gropen syns tydligt då blekjord finns längs hela begränsningen. Foto från öst.

Profilbild över centrala delen av graven. Blekjorden syns klart efter den äldre gropens kanter. Begravningen har sedan brutit igenom den äldre gropen. I bakgrunden besökare. Foto från väst.

Nedgrävningen och gropen under högen urgrävd. Foto från syd ovanifrån.

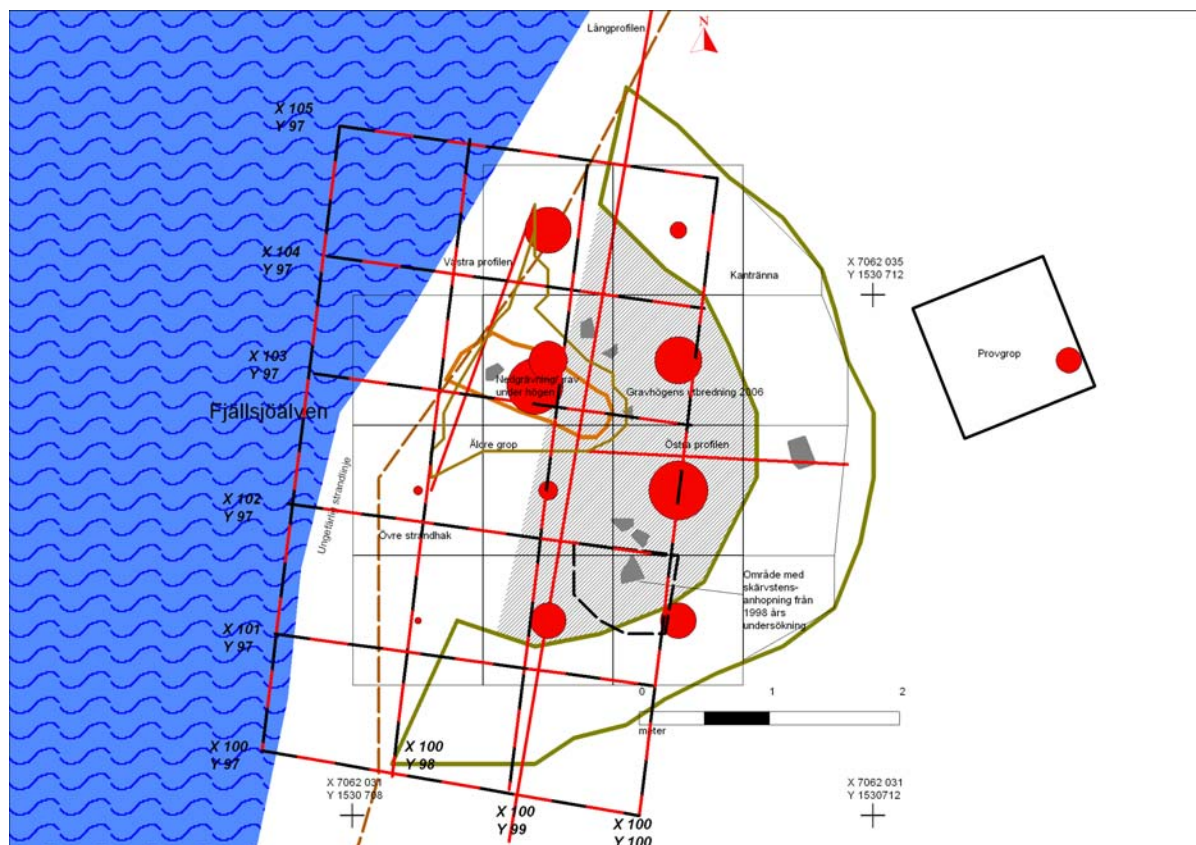
Figur 2. Plan över undersökningsområdet. De röda prickarna anger mängden skärvsten per m². Prickarna representerar viktspannen 0,2-0,59 kg, 0,6-2,9 kg, 3-5,9 kg och 6-9,08 kg. de röda strecken anger profiler.

Fyndmaterialet

Två starkt förrostade järnföremål påträffades på botten av nedgrävningen under högen. Möjligen kan ett av järnföremålen vara resterna av ett blad till en kniv. Det andra järnföremålet är inte bestämbar, trärester av björk finns dock fastrostade vid föremålet vilket skulle kunna tyda på att varit skaffat. Vid den tidigare undersökningen 1998 hittades en fragmentarisk kniv. Flera avslag i olika material, ett fragmentariskt sandstensbryne och brända ben påträffades i gravhögens fyllning. De trärester som hittades i anslutning till järnföremålen och som dateras till yngre järnålder har sannolikt bevarats på grund av järnsaltarnas inverkan.

Frånvaron av obränt skelettmaterial beror troligen på bevaringsförhållandena. Liknande förhållanden rådde i graven som undersöktes på Sörånäset (Raä 45) 1952 där skelettet var utplånat men svagt synligt i sanden.

Den totala mängden skärvstenen som påträffades vid undersökningen 2006 var ca 47 kg fördelade på 11 m² rutor.

Figur 3. Koordinatsystemet från 1998 inlagt över koordinatsystemet från 2006 som låg i rikets nät.

Osteologisk analys utförd av Ylva Telldahl

Material

Sammanlagt utgjordes benmaterialet av 979 brända benfragment med en totalvikt på 283,44 gram (tabell 1). På grund av den höga fragmenteringsgraden där medelstorleken ligger kring 3-4 mm, har endast 61 benfragment kunnat bestämmas till art/och eller benslag. Förutom två benfragment från människa, underkäke och långa rörben, har arterna älg, ren, svin samt björn identifierats. Av älg ses strålben och falanger och av ren återfanns fragment av vadbenet. Svin och björn identifierades från mellanhandsben resp. kronben. Medelvikten på de oidentifierade benfragmenten ligger på 0,3 gram. En indelning har även gjorts av materialet för större och mindre däggdjur samt större och mindre ungulater. Majoriteten, 20 stycken, av de till benslag identifierade benfragmenten tillhör långa rörben varav ett uppvisar huggspår. Alla benfragmenten har en gulvit färg vilket ger en indikation på hög förbränningsgrad. Då benfynden tillhör dels fyllningen till en flack gravhög som i sig ligger på en boplats och dels en nedgrävning under själva gravhögen försvåras en tolkning av arternas närvaro.

Tabell 1:

Art	Antal fragment	Vikt (g)
Humant (människa)	2	1,84
Sus domesticus (tamsvin)	1	0,96
Alces alces (älg)	5	9,02
Rangifer tarandus (ren)	1	2,04
Ursus arctos (björn)	1	1,35
Mindre gräsätare	5	1,76
Stort däggdjur	12	20,6
Mindre däggdjur	6	2,48
Mammalia indet. (oident. däggdjursart)	946	243,64
Totalt	979	283,44

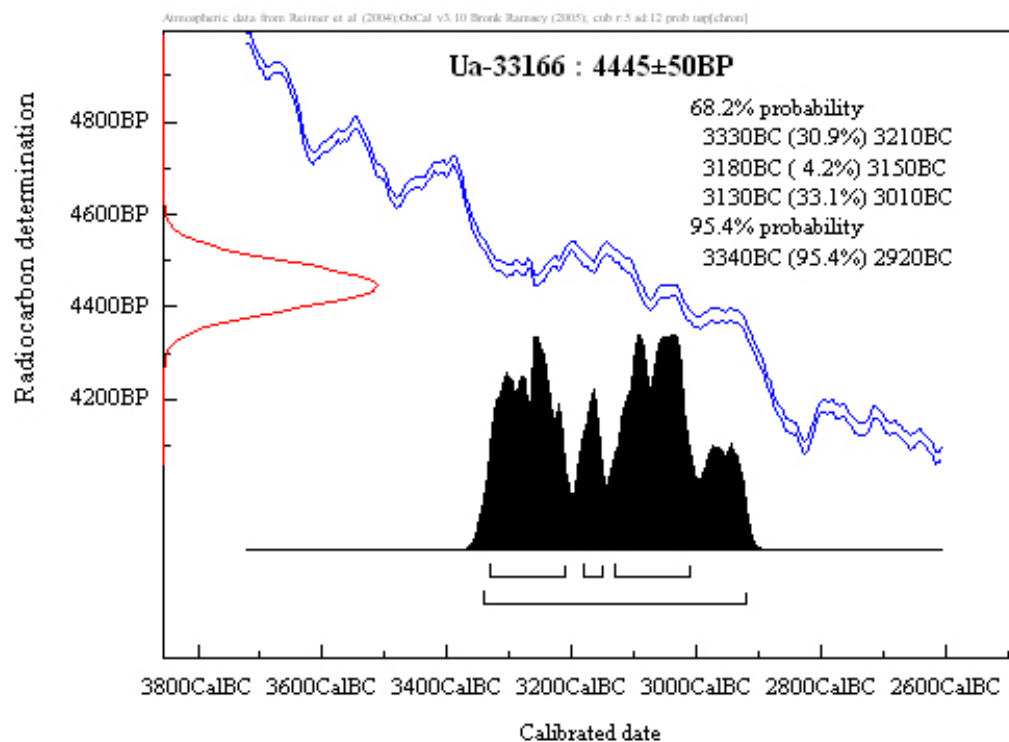
¹⁴C-dateringar

Vid undersökningen togs brända ben från gravens fyllning och trärester från gravens bottenskikt tillvara. För att datera gravläggningen analyserades trämaterialen (som bevarats av järnsalter). Det är troligt att trä utgjort skaft eller liknande till de järnföremål som påträffades i graven. Ett järnföremål från 1998 och ett från 2006 uppvisar tydliga rester av trä.

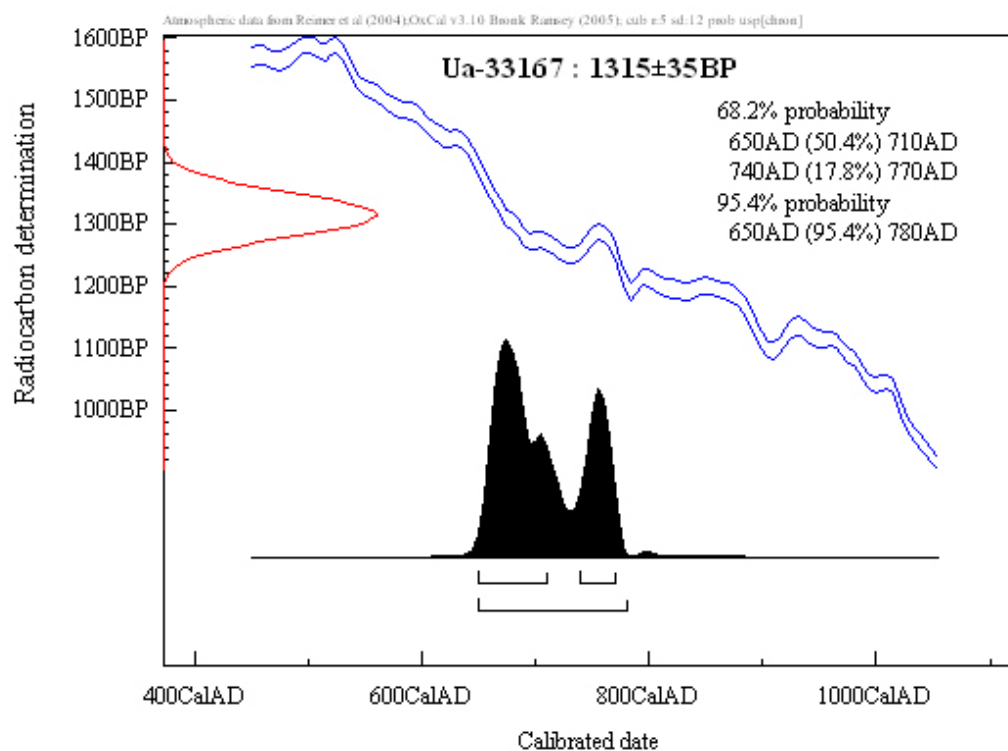
Konserveringen på Statens historiska museer bedömde att träslaget var björk.

Det brända benmaterialet som påträffades överallt i gravens fyllning ger intryck av att komma från den boplatz som omger graven och/eller den grop som kan ha fungerat som kokgrop som graven kan ha brutit sönder vid anläggandet. Dateringen av det brända benet faller med kalibrerade värden inom mellanneolitikum (3 340-2 920 BC). Vi kan därför hävda att åtminstone delar av boplatzen använts under denna tid. Hur lång tid den använts är okänt men benen som påträffades i gravens fyllning har avsatts innan graven anlades under yngre järnåldern.

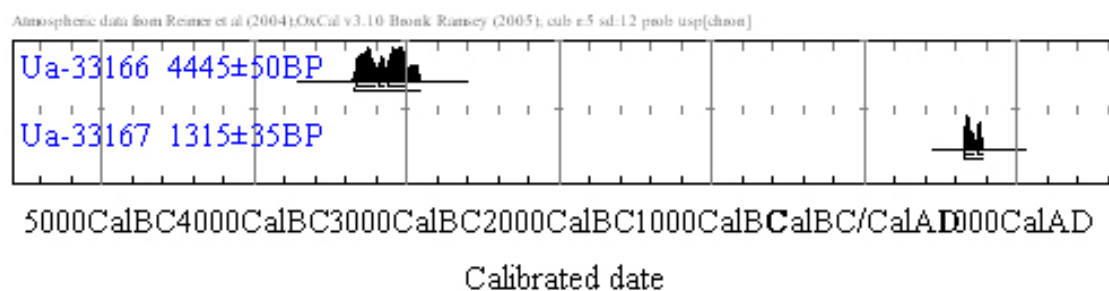
Den yngre dateringen av trä som med 95,4 % sannolikhet spänner mellan 650-780 e.Kr har naturligtvis en viss egenålder. Även om trä haft en egenålder på 100 år utifrån den yngre värdet förefaller dateringen något tidig. Detta antagande grundar sig på tidigare undersökta gravar i regionen med liknande konstruktion och gravskick.

Figur 4. Dateringen av bränt ben från gravhögens fyllning.

Figur 5. Dateringen av trärester från graven.

Figur 6. De två dateringarna på samma diagram.

Tolkning och diskussion

På Långögravfältet vid Hoting bestod den ena hälften av skellettgravar och den andra hälften av brandgravar som var de äldsta (Hvarfner 1957:75). Brandgravskicket var ur bruk, då den äldsta skellettgraven nr 7 anlades under förra delen av 1000-talet. Hvarfner nämner också att i grav nr 7 låg kraniet åt norr (där skellettets orientering åt norr onekligen ger ett mera hedniskt-ålderdomligt intryck). I den yngre skellettgraven nr 6 var kraniet orienterat åt nordöst, i grav 9 åt öst och i grav 10 åt nordöst. Samtidigt som man gick över till skellettgravskick, inträdde en förändring i högarnas uppbyggnad i så motto, att de gjordes betydligt lägre, närmast flacka. De senare skellettgravarna är orienterade åt nordöst och öst. Detta förhållande och gravarnas ovan jord allt mera anspråklösa utförande kan möjligen bero på ett kristet inflytande (Hvarfner 1957:76-77).

Den gravhög som undersöktes 2006 vid Fjällsjöälven i Nordankäl hade en flack konstruktion med kantränna och ger intryck av vara från yngre järnåldern. Gravskicket med en nedgrävning under högen där den gravlagda människan lags ner under högen är också det ett drag som kan knytas till vikingatid. Nedgrävningens orientering i vnv-ösö ger också indikationer på vikingatid och kristet inflytande. Av skellettet fanns inga rester kvar, vilket även var fallet vid en grav som undersöktes på Sörånäset på 1950-talet. Obrända ben bevaras dåligt i regionen på grund av den sura jorden.

I Nordankälsgraven påträffades tre järnföremål en knivtänge med trärester och två icke bestämbara fragmentariska föremål. En av dessa är möjligen resterna av en kniv, det andra järnföremålet har fastrostade rester av björk. Troligen utgör träresterna efter ett skaft. ¹⁴C-analysen av träet (bevarat av metallsalter) som påträffades intill järnföremålet med trärester gav en datering till 650-780 e. Kr +/- 35 år (med två sigmas 95,4% sannolikhet). Denna datering är äldre än vad som förväntades utifrån gravskick och konstruktion. Det daterade träet har naturligtvis haft en viss egenålder, men om denna varit så mycket som 100 år så blir dateringen som yngst från sent 800-tal. Dateringen av graven vid Nordankäl stämmer inte med Hvarfners dateringar av förändringar i gravskicket på Långögravfältet. Möjligen är ger ¹⁴C-analysen en för tidig datering. Alternativt fanns det skellettgravar i kistformade nedgrävningar under gravhögar redan under vendeltid-tidig vikingatid.

Graven som hade en blygsam storlek och fynduppsättning, där materialet i fyllningen skottats upp från kantrännan och där graven/nedgrävningen under högen anlagts i en äldre grop ger intryck av att ha uppförts på enklast tänkbare sätt. Detta talar för att den gravlagda vistades tillfälligt i området när döden inträffade och inte var någon fast boende.

Gravhögen är anlagd på en boplats (130 x 5-1m m). I högens fyllning påträffades många brända ben och skärviga stenar. Fynd av avslag och ett brynefragment hittades även. Den

arkeologiska tolkningen är att dessa fynd kommer från boplatsen och att de hamnade i gravfyllningen vid anläggandet av graven. Detta styrks av en ¹⁴C-analys av ett bränd ben som dateras till 3 340-2920 f. Kr +/- 50 (med två sigmas 95,4% sannolikhet).

Den osteologiska analysen har påvisat fynd av älg, ren, björn, tamsvin och människa.

Möjligen har alla dessa arter avsatts under stenåldern, men de kan naturligtvis ha avsatts ända fram tills att gravhögen anlades. Om tamsvinsbenet och människobenet är från mellanneolitikum är det ett unikt resultat. Om tamsvinsbenet skulle vara från järnåldern stöder det tidigare framförda åsikter om att det även i inlandet bedrivits en ekonomi baserad tamdjurshållning och betesdrift i kombination med andra näringsfång (Baudou 2006).

Tidigare har skelett av två människor påträffats från stenåldern vid Lagmansören i Medelpad. På stenåldersboplatsen på Bjästamon i Ångermanland påträffades en skelettgrav från mellanneolitikum (Holback m. fl 2004) men inga ben av tamdjur. Även i Jämtland har delar av ett människoskelett från stenåldern grävts fram vid Mjärthögen vid Indalsälvens norra strand i Lits socken (Sundström 1991).

Förekomst av brända människoben i Sverige under mellanneolitikum b finns från den gropkeramiska boplatsen Bollbacken i Västmanland samt vad som onekligen verkar vara brandgravar inom stridsyxekulturen (Larsson 2004). En eller eventuellt två brandgravar fanns på det betydligt äldre gravfältet i Skateholm (Elisabeth Iregren muntligen).

Ben av tamdjur har tidigare påträffats på ett par ställen i Västernorrland från neolitikum. I en kokgrop intill graven vid Lagmansören är ben av nöt, svin, får/get och möjligen häst funna (Hallström 1924). Vid Överveda påträffades ben av får (Iregren muntligen). Vid Nämforsen (Raä 158, Ådals-Lidens socken) finns fynd av nöt, får/get, svin? och häst? men boplatsen spänner över en mycket lång tidsperiod och fynden behöver inte vara förhistoriska (Lindqvist 2001:90).). Fynd av får/getben har även hittats vid undersökningar vid Mariehem i Västerbotten, de dateras till 2 000-1 500 f. Kr (Lindqvist 2001:97).

Vid föreläsningarna i Ramsele under sommaren genomfördes en fornsaksrunda där deltagarna hade med sig fynd upphittade i regionen. Ett av de intressantaste fynden var ett fragment av en flintskära. Den är upphittad vid potatisuppluckning på en udde där Vängelälven rinner ut i Vängelsjön.

De ovan nämnda fynden kan indikera en neolitisering även längs älvdalarna i Västernorrland. En del pollenanalyser från Medelpad påvisar sädesodling och betesdrift om än i beskedlig skala (Engelmark 1978:45). Sädeskornsfynd funna vid Hedningahällan i Hälsingland dateras 2 400-2 000 f. Kr (Lindqvist 2001:97). Fynd av sädeskorn och malstenar från den mellanneolitiska kustboplatsen vid Bjästamon ger också indikationer på odling (Holback m. fl 2004).

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 435-4863-06, 431-5755-06, 220-3890-98

Länsmuseets dnr: 1998/374, 2006/201

Län: Västernorrland

Landskap: Ångermanland

Kommun: Sollefteå

Socken: Ramsele

Fastighet: Nordankäl 4:6

Fornlämning Raä 51:2

Kartblad: 20 G 2g

Belägenhet angivet i rikets nät: X 7062 025 Y 1530 710

Höjd över havet : 190-195 m

Undersökningstid: Vecka 26-2006 samt 10-14/8-1998

Personal 2006: Ola George och Pia Nykvist från Läns museet Västernorrland

Kursdeltagare 2006: Karin Byström, Berta Eriksson, Bertil Gustafsson, Ove Kjellström, Margareta Källqvist, Gustaf Sidén,

Rapportsammanställning: Ola George

Dokumentationsmaterial i form av ritningar, digitala filer, konserveringsrapport, fotografier, dagböcker mm förvaras på Läns museet Västernorrland.

Referenser

Baudou, E. 1981. Comments on prehistoric fur trade. Norwegian Archaeological Review. Vol 14, No 1.

Baudou, E. 2006. Capitalism in Central Norrland, Sweden, During the Iron Age. Swedish University of Agricultural Sciences. Umeå

Engelmark R. 1978. The comparative Vegetational History of Inland and Coastal Sites in Medelpad, N Sweden, during the Iron Age. Early Norrland 11. ARCHAEOLOGICAL AND PALAEOECOLOGICAL STUDIES IN Medelpad, N. Sweden.

Eriksson, D, 2005. Rapport över undersökning av fångstgrop Raä 16, Högberget I, Ramsele sn, Ångermanland, 2002. Umark 39.

George, O. 2001. Bopplatsen vid Råinget. Tidsspår. Forntidsvärld och gränslöst kulturarv. Härnösand.

Grundberg, L. 2005. Ådalsbygd blir till. En järnåldersbygd vid Ångermanälven. Stora Ådalen. Kulturmiljön och dess glömda förflutna. Styresholmsprojektet- en monografi. Läns museet Västernorrland. Arkiv för norrländsk hembygdsforskning XXVII 2005.

Hallström, G. 1924. Grävningsberättelse, hällkistan i Lagmansören, Indal sn, Medelpad.

Holback, T m.fl. 2004. Bjästamon ett kustbundet boplatsskomplex från slutet av neolitikum.

Holmblad, P. 2005. Rapport över arkeologisk undersökning av Högberget III, Ramsele sn Ångermanland, 2003. Umark 40.

Hvarfner, H. 1957. Fångstmän och nybyggare i Ångermanälvens källområden under järnåldern. Arkiv för Norrländsk Hembygdsforskning. Kulturhistoriska Föreningen Murberget. Härnösand

Larsson, Å. 2004. Forskningspresentation. Samexistens & konflikt. Materiella och rituella strategier under sent mellanneolitikum. Institutionen för arkeologi och antik historia. Uppsala universitet.

Lindgren, B. 2005. Rapport över arkeologisk undersökning av Högberget III, Ramsele sn Ångermanland, 2003. Umark 38.

Lindqvist, C. 2001. Nämforsen. Ådalen och Ångermanlandskusten- en gynnsam natur- och kulturmiljö under förhistorisk tid. Tidsspår. Forntidsvärld och gränslöst kulturarv. Härnösand.

Modin, E. 1929. Undersökning av förmodade stenåldersboplatser i Nordankäl och Stenviksstrand i Ramsele sn, Ångermanland

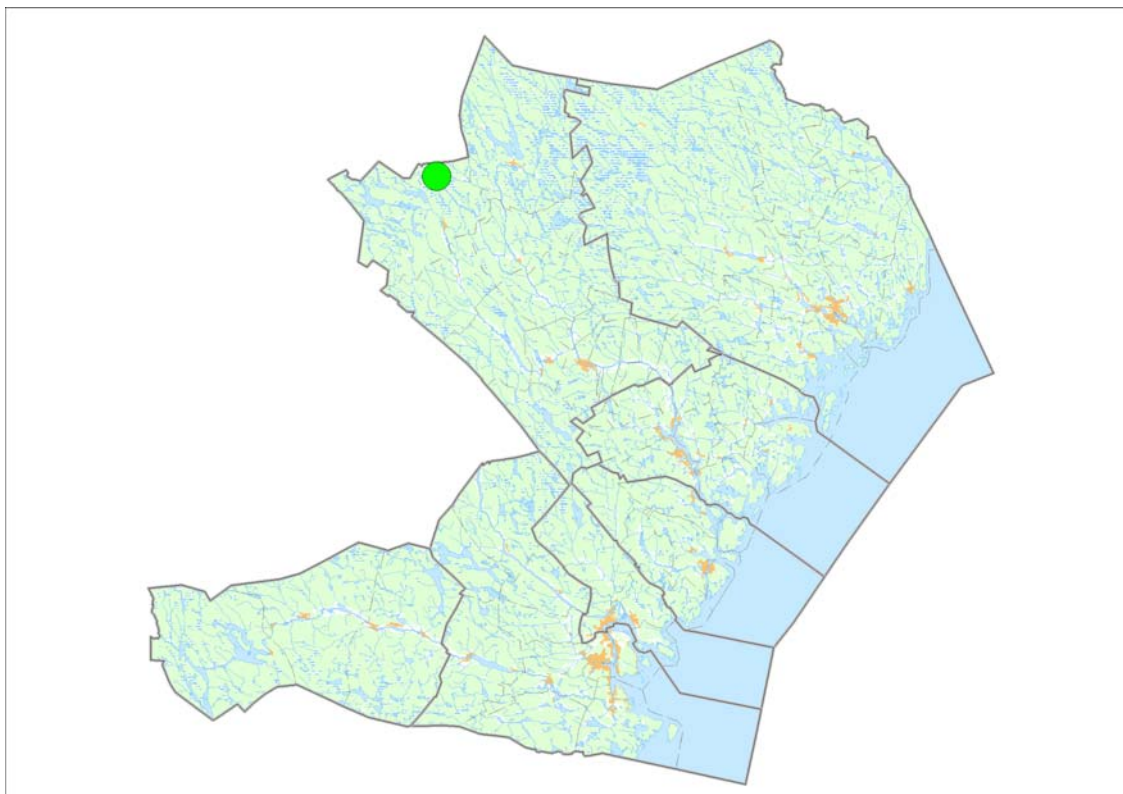
Ramqvist, P.H. 2001. Utbytessystem under första årtusendet. Ideér utgående från tre mellannorrländska älvar. Fornvännen 2001/1. JOURNAL OF SWEDISH ANTIQUARIAN RESEARCH. Stockholm.

Santesson, O, B. 1929. Utlåtande angående skrivelse rörande ev. nyanträffade stenåldersboplatser vid Stenviksstrand, Ramsele socken, Ångermanland

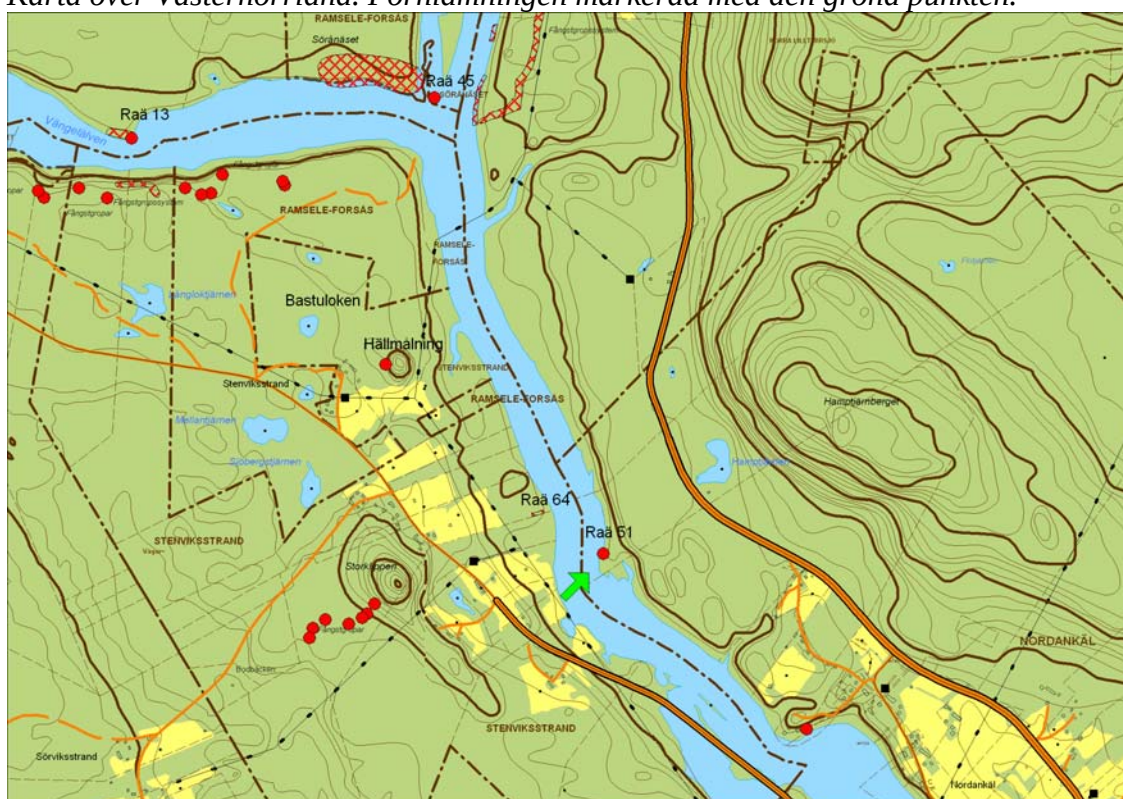
Sundström, J. 1991. Stenåldersgrav på Mjärthögen. Jämten.

Wiklund, B, O. 2004. Bastuloken. Ett boplatsoområde vid våtmark i Stenviksstrand i Ramsele socken, Ångermanland. Västernorrlands län. Kmva Rapport 2004:1

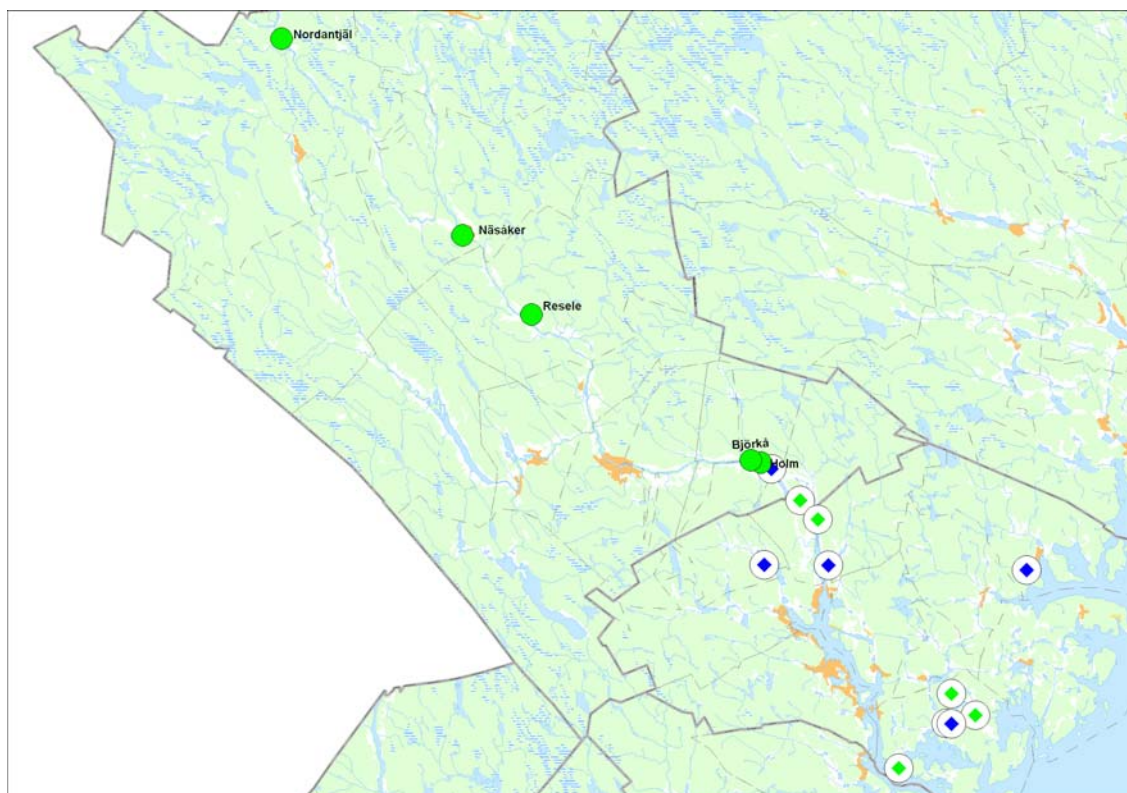
Bilaga 1. Kartor över området

Karta över Västernorrland. Fornlämningen markerad med den gröna punkten.

Den undersökta fornlämningen markerad med den gröna pilen. De två fornlämningarna Raä 13 och 45 vid Vängelälvens utlopp i Fjällsjöälven i figurens övre del. Raä 64 undersökt av O, B, Santesson och Erik Modin.

Karta visande den undersökta graven vid Nordantjäl i bildens övre del, järnåldersbygdens gravfält når upp till Resele, de stora gravfälten vid Björkä och Holm. Skattfynden från yngre järnåldern markerade med ringar med fyrkanter inuti, de blåa markerar by med fynd, de gröna markerar fyndplats.

Bilaga 2. Fyndlista

Fynden från 2006 års undersökning är angivna med koordinater i rikets nät (7.siffrigt). Fynden från 1998 års undersökning är angivna utifrån ett flytande koordinatsystem. Under rubriken fyndmaterialet finns en översikt med det äldre koordinatsystemet lagt ovanpå det yngre för kunna lokalisera in fynden från det äldre systemet. Under kolumnen övrigt finns Pno angivet vilket motsvarar mätstationens punktnummer. Under övrigt finns också anteckningarna från fyndpåsarna inlagda.

Fyndnr	Fynd	X	Y	Z	Vikt (g)	Ant	Klass	Art	Benslag	Del	Övrigt
1	Brynefragment	7062035,38	1530710,154	194,577	18,9	1					Sandstensbryne 45,5 x 20,5 x 15 mm. Pno 208
2	Kvartsitavslag	7062033,441	1530711,204	194,481	0,3	1					Pno 212
3	Trä	7061034,722	1530709,089	193,923	0,1	1					Från "gravgropen"
4	Bränt ben	7061034,722	1530709,089	193,923	0,6	1					Från "gravgropen" (ej med i osteologisk analys)
5	Gevärskula	7062033,137	1530710,379	194,719	8,3	1					Skikt 2. Blykula. Pno 213
6	Kvartsavslag	7062034	1530710	194,67	1,1	2					Skikt 1
7	Bergartsavslag	7062033,804	1530709,889	194,883	5,4	1					Skikt 1. Pno 281
8	Kvartsavslag	101	99		0,5	1					
9	Bergartsavslag	100	99		0,2	1					Lager 2
10	Järnfragment?	7062034	1530709		10	1					Från "gravgropen" Möjligen helt förrostat järn. Från området vid de funna järnfragmenten fnr 73 och 74
11	Järnfragment	7062034	1530709		0,8	1					Från "gravgropen" . Skikt 8 (0,4 m ner i anläggningen)
12	Järnfragment	7062034	1530709		6,5	1					Från "gravgropen" . Skikt 9
13	Knivfragment				6,7	1					Tånge med spår av trä. 58 x 18 x 10 mm. Hittad i profilkanten vid 1998 års undersökning.
14	Benfragment	7062034,476	1530708,965	193,851	0,1	1					Obränt fnyk från "gravgropen". Pno 317

15	Bränt ben	7062032	1530709	194,501	0,8	1	DD	Alces	Phalang 1	proximal ledyta	
16	Bränt ben	7062032	1530709	194,501	1,6	1	DD	Alces	Phalang 3	ledyta med medialt liggande foramen	Fusionerad distalt
17	Bränt ben	7062032	1530709	194,501	5,56	10	DD	OI	Ossa longa		
18	Bränt ben	7062032	1530709	194,501	19,05	55	DD	OI	OI		
19	Bränt ben	7062034,572	1530708,885	194,23	3,62	5	DD	OI	Ossa longa		Pno 283, Vid rensning av provil, både i gravanl och markyta utanför
20	Bränt ben	7062034,572	1530708,885	194,23	6,85	29	DD	OI	OI		Pno 283, Vid rensning av provil, både i gravanl och markyta utanför
21	Bränt ben	7062035,179	1530710,388	194,368	0,35	1	MDD	OI	Costae		Pno 282, -0,40 botten
22	Bränt ben	7062035,179	1530710,388	194,368	1,31	11	DD	OI	OI		Pno 282, -0,40 botten
23	Bränt ben	7062035,179	1530710,388	194,368	0,13	1	DD	OI	Ossa plana		Pno 282, -0,40 botten
24	Bränt ben	7062034,197	1530709,355	194,379	0,5	2	DD	OI	Ledytefragment		Nedgrävning under grav, skikt 1
25	Bränt ben	7062034,197	1530709,355	194,379	2,85	8	DD	OI	OI		Nedgrävning under grav, skikt 1
26	Bränt ben	7062034,197	1530709,355	194,379	2,51	1	SDD	OI	Ossa longa		Nedgrävning under grav, skikt 1
27	Bränt ben	7062035	1530709	194,448	2,05	1	DD	SDD	Ossa longa		Pno 8, 060626
28	Bränt ben	7062035	1530709	194,448	22,61	67	DD	OI	OI		Pno 8, 060626
29	Bränt ben	7062035,31	1530710,343	194,508	2,86	13	DD	OI	OI		Pno 209, skikt 2
30	Bränt ben	7062035,31	1530710,343	194,508	0,57	1	DD	SDD	Ossa longa		Pno 209, skikt 2
31	Bränt ben	7062034,4	1530710,903	194,439	0,28	1	DD	OI	OI		Pno 248
32	Bränt ben	7062034,4	1530710,903	194,439	3	1	DD	SDD	Ossa longa		Pno 248
33	Bränt ben	7062035	1530710	194,617	1,89	7	DD	OI	OI		Skikt 1
34	Bränt ben	7062035	1530710	194,617	3,69	1	DD	SDD	Ossa longa		Skikt 1
35	Avslag	7062035,31	1530710,343	194,508	0,4	1					Pno 209, skikt 2
36	Bränt ben	7062034	1530710	-	0,5	2	DD	OI	OI		Vid borttagande av profil, skikt 1
37	Bränt ben	7062034	1530709	194,51	1,2	5	DD	OI	OI		Sv västra hörnet av inmätt ruta

38	Bränt ben	7062034	1530709	-	0,13	1	DD	OI	OI		Vid borttagande av profil, skikt 1
39	Bränt ben	706233,934	1530709,711	194,484	0,84	6	DD	OI	OI		Skikt 7
40	Bränt ben	7062032	1530708	-	0,1	1	DD	OI	OI		Mot botten, Övre lagren bortgrävda 1998
41	Bränt ben	7062034,494	1530709,315	194,398	0,18	1	DD	OI	OI		Rensning under tidigare grävning. Pnr 211
42	Bränt ben	7062034,494	1530709,315	194,398	0,13	1	MDD	OI	Ossa plana		Rensning under tidigare grävning. Pnr 211
43	Bränt ben	7062033,137	130710,379	194,719	0,22	1	DD	OI	OI		Skikt 2, Pnr 213, påse 1 och 2
44	Bränt ben	7062033	1530709	-	0,34	2	DD	OI	OI		Skikt 6
45	Bränt ben	7062035,055	1530710,366	194,502	1,58	9	DD	OI	OI		Skikt 3
46	Bränt ben	7062035,926	1530709,991	194,382	0,71	1	SDD	OI	Ossa longa		Pnr 325,funnen vid profil
47	Bränt ben	7062033	130708	194,476	2,81	4	DD	OI	OI		Pnr 84, 060626
48	Bränt ben	7062033,38	1530710,415	194,579	0,73	1	DD	OI	OI		Pnr 25, skikt 6
49	Bränt ben	7062034,391	1530710,796	194,601							Pnr 210. Skikt 2. Ej analyserade
50	Bränt ben	7062034,32	1530709,36	-	2	9	DD	OI	OI		Skikt 9 till botten
51	Bränt ben	7062034,32	1530709,36	-	1,92	14	DD	OI	OI		Nedgr 0,35 m, under anl under hög
52	Bränt ben	7062034,32	1530709,36	-	2,19	15	DD	OI	OI		Från nedgr under hög, skikt 9
53	Bränt ben	7062034,32	1530709,36	-	2,69	5	DD	OI	OI	Ej kranium	Från nedgr under hög, skikt 9
54	Bränt ben	7062034,32	1530709,36	-	0,44	1	DD	MDD	Ossa longa		Skikt 4
55	Bränt ben	7062034,32	1530709,36	-	6,17	14	DD	OI	OI		Skikt 4
56	Avslag	7062034,32	1530709,36	-	0,9	1					Skikt 4. Bergart
57	Bränt ben	7062034,32	1530709,36	-	2,86	2	DD	OI	Ledytefragment		Anl under hög, -0,35, skikt 5-7
58	Bränt ben	7062034,32	1530709,36	-	4,03	13	DD	OI	OI		Anl under hög, -0,35, skikt 5-7
59	Bränt ben	7062034,32	1530709,36	-	0,45	1	DD	SDD	Metapodium		Anl under hög, -0,35, skikt 5-7
60	Bränt ben	7062034,32	1530709,36		6,6	18	DD	OI	OI		Nedgr under hög, skikt 2-3

61	Bränt ben	7062034,32	1530709,36	-	1,9	1	DD	SUNG,Alces	Scapulae	Fragm av cavitas glenoidalis	Nedgr under hög, skikt 2-3
62	Bränt ben	7062034,32	1530709,36	-	17,41	100	DD	OI	OI		Nedgr under hög, skikt 7-8
63	Bränt ben	7062034,32	1530709,36	-	1,22	1	DD	SDD	Humerus	Fragment av proximal ledrulle	Nedgr under hög, skikt 7-8
64	Bränt ben	7062034,32	1530709,36	-	3,76	2	DD	SDD	Ossa longa		Nedgr under hög, skikt 7-8
65	Bränt ben				0,08	1	DD	OI	OI		Ytplockat från erosionsbrant
66	Bränt ben	101	99		12,2	41	DD	OI	OI		13/8-98
67	Bränt ben	102	99		0,9	14	DD	OI	OI		13/8-98
68	Bränt ben	102	99		0,6	1	DD	SDD	Ossa longa		Huggspår
69	Bränt ben	102	98		0,8	1	DD	OI	Ossa longa		
70	Bränt ben	102	98		0,29	3	DD	OI	OI		
71	Bränt ben	103	98		1,5	3	DD	OI	OI		
72	Järnfragment	7062034,58	1530709,018	193,86	29,3	1					Avlångt järnföremål omgivet av tjockt lager björkträ, pga järnsalter. Från botten av nedgrävningen under högen
73	Knivfragment?	7062034,56	1530709,15	193,89	12,3	1					Troligen en kniv. Från botten av nedgrävningen under högen
74	Bränt ben	100	99		0,4	2	DD	OI	OI		L2, 12/8-98
75	Bränt ben	100	99		0,26	2	DD	OI	OI		13/8-98 ur sållmassor fr nivå 3
76	Bränt ben	101	99		3,17	9	DD	OI	OI		L2, 12/8
77	Bränt ben	101	99		3,4	1	DD	OI	Hum	Proixmal ledytefragment	L2, 12/8
78	Bränt ben	101	99		1,31	1	DD	OI	Cranium	Condylus occipitalis	13/8-98
79	Bränt ben	101	99		0,7	1	DD	Ev humant	Ossa longa	Diafysfragment	13/8-98

80	Bränt ben	101	99		0,82	1	DD	LDD	Humerus	Proximalt ledytefragment	13/8-98
81	Bränt ben	101	99		0,99	1	DD	OI	OI		13/8-98
82	Kvartsavslag	101	99		0,7	1					13/8-98
83	Bränt ben	102	99		1,17	1	DD	STDD	Ossa longa	Diafysfragment	13/8-98.
84	Bränt ben	102	99		0,32	2	DD	OI	OI		13/8-98.
85	Bränt ben	102	99		0,43	1	DD	L UNG	Metapodium	Diafysfragment	14/8,
86	Bränt ben	102	99		0,9	1	DD	L UNG	Metapodium	Diafysfragment	14/8,
87	Bränt ben	102	99		15,95	71	DD	OI	OI		14/8,
88	Bränt ben	102	99		0,06	1	DD	M DD	Ossa longa	Diafysfragment	14/8,
89	Bränt ben	102	99		0,43	3	DD	L UNG	Metapodium	Diafysfragment	14/8,
90	Bränt ben	103	99		0,87	1	DD	OI	OI	Ledytefragment	Rasbrant under gråa L2 (DVS URSP MARKYTA)
91	Bränt ben	103	99		0,38	1	DD	L DD	Femur	Distal ledytefragment	Rasbrant under gråa L2 (DVS URSP MARKYTA)
92	Bränt ben	103	99		5,77	19	DD	OI	OI		Rasbrant under gråa L2 (DVS URSP MARKYTA)
93	Bränt ben	103	99		7,17	30	DD	OI	OI		13/8-98
94	Bränt ben	103	99		2,01	2	DD	OI	OI	Spongiosa	13/8-98
95	Bränt ben	103	99		1,14	1	DD	Humant	Cranium	Mandibulae-tuberculum mentale	13/8-98
96	Bränt ben	103	99		0,43	1	DD	L DD	Ossa longa	Diafysfragment	13/8-98
97	Bränt ben	103	99		13,18	92	DD	OI	OI		Rasbrant
98	Bränt ben	103	99		0,37	1	DD	OI	OI	Ledytefragment	Rasbrant
99	Bränt ben	103	99		0,66	1	DD	OI	OI		L2 12/8-98
100	Bränt ben	104	99		27,27	148	DD	OI	OI		RASBRANT/Kant, Br. Ben 13/8
101	Bränt ben	104	99		0,64	1	DD	OI	OI	Ledytefragment	RASBRANT/Kant, Br. Ben 13/8
102	Bränt ben	104	99		2,04	1	DD	Rangifer	Tibia	Distalt ledytefragment	RASBRANT/Kant, Br. Ben 13/8

103	Bränt ben	104	99		0,96	1	DD	SUS	MC	Diafysfragment	RASBRANT/Kant, Br. Ben 13/8
104	Bränt ben	104	99		0,56	2	DD	OI	OI	Ledytefragment	RASBRANT/Kant, Br. Ben 13/8
105	Bränt ben	104	99		3,77	2	DD	ST DD	Ossa longa	Diafysfragment	RASBRANT/Kant, Br. Ben 13/8
106	Bränt ben	104	99		17,8	95	DD	OI	OI		13/8-98
107	Bränt ben	104	99		1,35	1	DD	Ursus	Talus/språngben	Corpusfragment med ledyta	13/8-98
108	Bränt ben	104	99		3,03	1	DD	Alces	Femur	Distalt ledytefragment	
109	Bränt ben	104	99		4,58	11	DD	OI	OI		
110	Bränt ben	104,6	99,6	195,13	0,92	1	DD	ST DD	Ossa longa	Diafysfragment	
111	Bränt ben	104,6	99,6	195,13	0,67	1	DD	OI	OI		
112	Bränt ben	-	-		1,17	3	DD	OI	Ossa longa	Diafysfragment	Ytplockat från erosionsbrant, 98.08.11
113	Bränt ben	-	-		1,69	1	DD	Trol. Alces	Radius	Proximal ledytefragment	Ytplockat från erosionsbrant, 98.08.11
114	Bränt ben	-	-		1,69	16	DD	OI	OI		Ytplockat från erosionsbrant, 98.08.11
115	Bränt ben	-	-		0,25	1	DD	OI	OI	Ledytefragment	Ytplockat från erosionsbrant, 98.08.11

Bilaga 3. Fotolistor

Film 1. Fotografier från digital kamera

Foto nr	Motiv	Fotograferat från
1	Gravhögen efter bortrensning av presenningar och bråte	ssö
2	Gravhögen efter bortrensning av presenningar och bråte	ö
3	Gravhögen efter bortrensning av presenningar och bråte	nö
4	Gravhögen efter bortrensning av presenningar och bråte	nv
5	Arbetslaget första arbetsdagen	
6	Gravhögen efter bortrensning av löst material och mossor	n
7	Gamla körvägen ner till älven norr om graven	sö
8	Husgrund på fornlämningen Raä 37:2 Ramsele sn fotad vid kvällsexkursion	
9	Stenåldersboplatz på fornlämningen Raä 37:1 Ramsele sn från kvällsexkursion	
10	Vattendraget utanför fornlämningen Raä 37:1 Ramsele sn fotad vid kvällsexkursion	
11	Klipphällar med hällmålningar vid Boforsklacken, Jämtland fotad vid kvällsexkursion	
12	Klipphällar med hällmålningar vid Boforsklacken, Jämtland fotad vid kvällsexkursion	
13	Klipphällar med hällmålningar vid Boforsklacken, Jämtland fotad vid kvällsexkursion	
14	Klipphällar med hällmålningar vid Boforsklacken, Jämtland fotad vid kvällsexkursion	
15	Gravhögen efter påbörjad grävning	sö
16	Gravhögen efter påbörjad grävning	ö
17	Gravhögen efter påbörjad grävning	nö
18	Gravhögen efter påbörjad grävning	ö
19	Profil av norra delen av gravhögen	ö
20	Arbetsbild	n
21	Profil av gravhögen och nedgrävning under högen, i bakgrunden besökare	v
22	Profil av kantränna i gravens norra del	v
23	Profil av norra delen av graven	v
24	Profil av mellersta delen av graven	v
25	Profil av södra delen av graven	v
26	Profil av södra delen av graven med kantrännan	v
27	Profil av mellersta delen av graven	v
28	Arbetsbild, Ola George ritar profil	n
29	Arbetsbild, Ola George ritar profil	n
30	Arbetsbild, rast samt östra kantrännan i förgrunden	n
31	Profil av norra delen av gravhögen	ö
32	Profil av östra delen av gravhögen med kantränna	n
33	Profil av södra delen av graven	ö
34	Profil av östra delen av gravhögen	s
35	Profil av nedgrävningen under graven	v

36	Profil av nedgrävningen under graven	v
37	Graven fotograferad från älven	v
38	Graven fotograferad från älven	sv
39	Graven fotograferad från älven	v
40	Strandkanten norr om graven	s
41	Fornlämningen Raä 51 fotad uppifrån älven	n
42	Det sankta området öster om Raä 51	n
43	Arbetsbild Ove Kjellström tar rast	nv
44	Arbetsbild, kursdeltagarna diskuterar	sö
45	Nedgrävningen under graven fotad snett uppifrån	ö
46	Nedgrävningen under graven fotad snett uppifrån	ö
47	Nedgrävningen under graven fotad snett uppifrån	s
48	Nedgrävningen under graven fotad uppifrån	sö
49	Arbetsbild, nedgrävning i graven under högen	sv
50	Arbetsbild, nedgrävning i graven under högen	ö
51	Graven efter bortgrävning av mittsektionen	nö
52	Arbetsbild, nedgrävning i graven under högen	ö
53	Nedgrävningen i graven under högen	ö
54	Järnföremål i botten av graven	v
55	Strandhaket norr om graven med träd som håller på att erodera ut i älven	s
56	Graven efter återställning	nö
57	Kursdeltagare efter uträttat värv	s
58	Graven efter återställning	ö
59	Graven under markytan urgrävd fotad uppifrån	s
60	Graven under markytan urgrävd, översikt	ö
61	Graven under markytan urgrävd, järnföremål i botten på graven	v
62	Graven under markytan urgrävd, inre profil	v

Film 2. Fotografier från analog kamera

Foto nr	Motiv	Fotograferat från
1	Gravhögen efter att presenningar och bråte plockats bort	sö
2	Gravhögen efter att presenningar och bråte plockats bort	ö
3	Gravhögen efter att presenningar och bråte plockats bort	n
4	Gravhögen efter att presenningar och bråte plockats bort	nv
5	Gravhögen efter påbörjad utgrävning	nö
6	Gravhögen efter påbörjad utgrävning	sö
7	Gravhögen efter påbörjad utgrävning	ö
8	Kantränna i profil i norra delen av graven	v
9	Profil över centrala delen av graven med delar av nedgrävningen under högen	v
10	Profil över centrala delen av graven med delar av nedgrävningen och äldre grop under högen	v
11	Profil över centrala delen av graven med nedgrävningen under högen	v

12	Profil över norra delen av gravhögen	ö
13	Profil över södra delen av gravhögen	ö
14	Profiler över centrala delen av gravhögen	sö
15	Profil över östra delen av gravhögen	n
16	Profil över östra delen av gravhögen	s
17	Profil över östra delen av gravhögen och kantrännan	s
18	Profil över östra delen av gravhögen och kantrännan	n
19	Arbetsbild	
20	Profil av norra delen av gravhögen med kantrännan	v
21	Profil av norra delen av gravhögen med kantrännan	v
22	Profil av centrala delen av gravhögen	v
23	Profil av centrala delen av gravhögen	v
24	Profil av centrala delen av gravhögen	v
25	Profil av södra delen av gravhögen med kantrännan	v
26	Profil av centrala delen av gravhögen med nedgrävningen under gravhögen	v
27	Fornlämningen fotograferad utifrån älven	v
28	Fornlämningen fotograferad utifrån älven	v
29	Fornlämningen fotograferad utifrån älven	v
30	Området norr om fornlämningen fotograferad utifrån älven	sv
31	Fornlämningen fotograferad utifrån älven	sv
32	Området norr om fornlämningen fotograferad utifrån älven	sv
33	Fornlämningsområdet fotograferad utifrån älven	n
34	Det sankta området mellan fornlämningen(Raä 51) och nipkanten	n
35	Nedgrävningen och den äldre gropen under högen	ö
36	Nedgrävningen och den äldre gropen under högen	ö
37	Nedgrävningen och den äldre gropen under högen fotograferad uppifrån	ö

Film 3. Fotografier från analog kamera

Foto nr	Motiv	Fotograferat från
1	Gravhögen efter avrensning	sö
2	Gravhögen efter påbörjad undersökning	sö
3	Gravhögen efter påbörjad undersökning	s
4	Fikapaus	nö
5	Arbetsbild	s
6	Gravhögen efter påbörjad undersökning	sö
7	Platsen för gravhögen fotad från älven	s
8	Profil av östra delen av graven	s
9	Arbetsbild	n
10	Fikapaus	n
11	Arbetsbild Ola George studerar profilen vid ritning	nö
12	Första skiktet bortgrävt på graven	nö
13	Arbetsbild, sållning och grävning	nv
14	Strandhaket norr om graven fotat från älven	sv

15	Första skiktet bortgrävt på graven	ö
16	Profil av norra delen av gravhögen	ö
17	Platsen för gravhögen fotad från älven	sv
18	Profil av kanträna i södra delen av graven	v
19	Fjällsjöälven fotad utanför graven	sö

Bilaga 4. Dagboksanteckningar

26/6-2006

Dagen började med att materielen bars ner från skogsvägen ovanför fornlämningen. Den gamla trasiga presenningen togs bort och graven rensades från barr mm. Den gamla profilen från 1998 års undersökning rensades och grävdes ytterliggare ner till orörd marknivå. Ett koordinatsystem upprättades utifrån GPS-värden i rikets nät. Totalstation användes sedan för inmätning av strandhak, kanträna och fynd. På sena eftermiddagen exkursion till Boforsklacken, Krokomslet med stor och djup hyddbotten med flera ställen.

27/6-2006

Fortsatt undersökning till skikt 2-3 öster om långprofilen. Fynd av brända ben, brynefragment och gevärskula. Inmätning av fynd samt nivåer. Tidningen Ångermanland på besök.

28/6-2006

Området öster om långprofilen färdiggrävt. Långprofilen i N-S och kortprofilen i Ö-V färdigritade. En nedgrävning under den ursprungliga marknivån hittades och efter framrensning av profil i raskant visades att denna nedgrävning var omkring 0,5 m djup. Besök av fyra personer

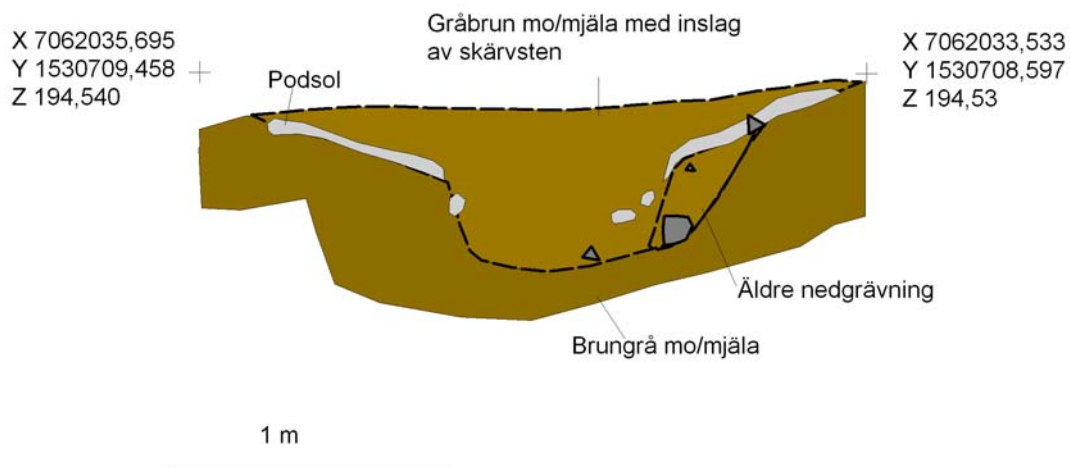
29/6-2006

Ritade profil i raskant väster om gravens mitt. Påbörjade grävning av anläggning under högen. Undersökningen besöktes av fyra personer.

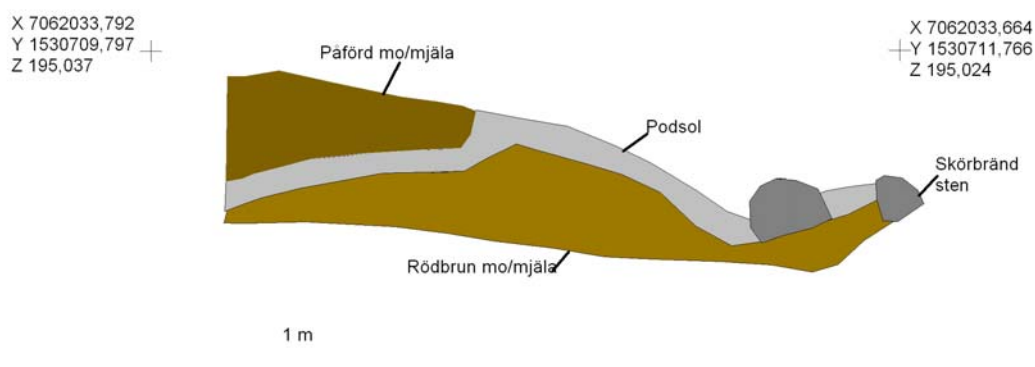
30/6-2006 Sista delen av nedgrävningen under högen undersöktes. Några starkt förrostade järnfragment påträffades. Bland de brända ben som hittades var endast ett från botten av graven obränt. Det var mycket litet och fragmentariskt. Efter dokumentationen återställdes graven så gott det gick. Därefter plockades all materiel upp till nipkanten och packades för transport till Länsmuseet.

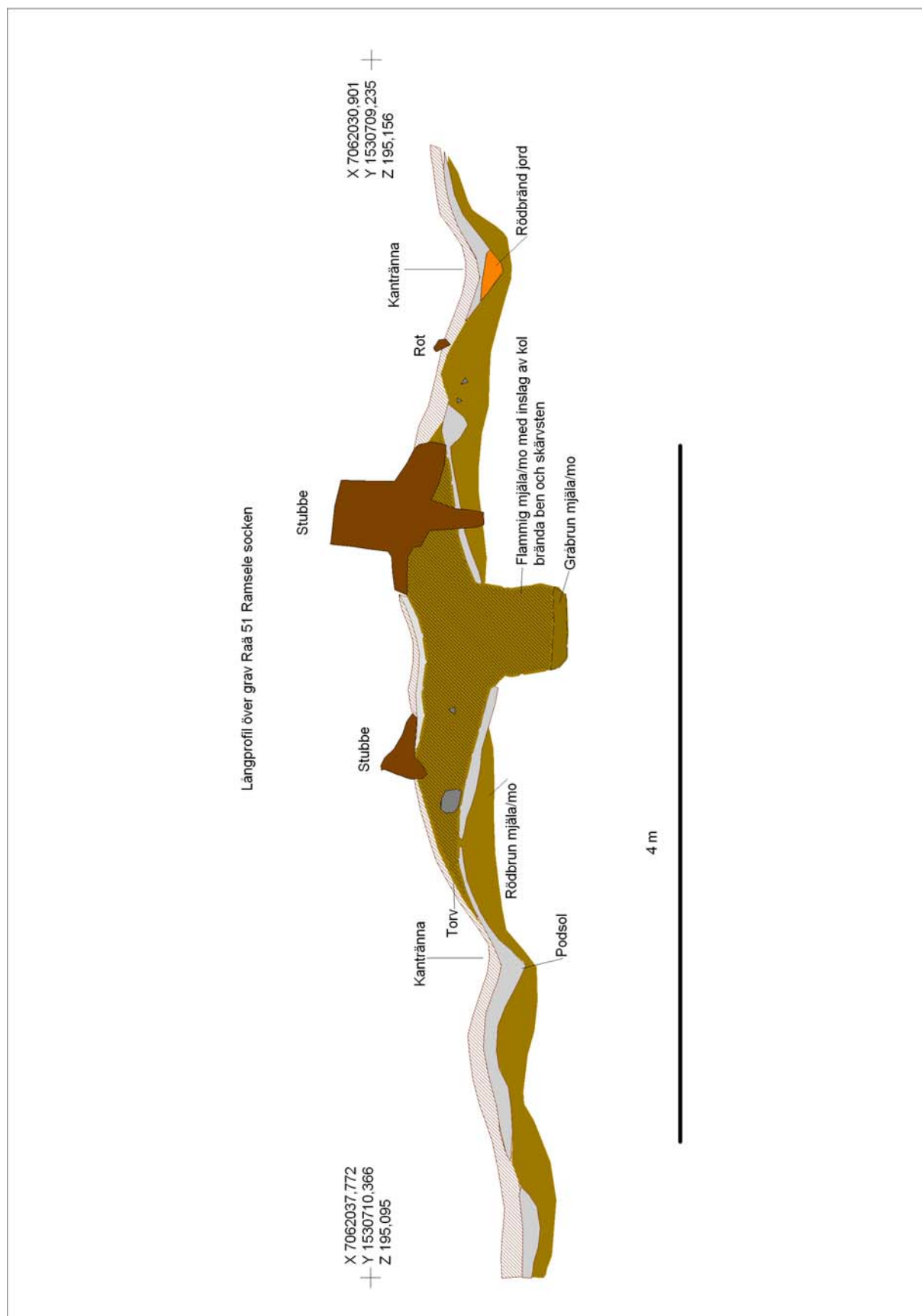
Bilaga 5 Profilritningar

Profil av nedgrävning under gravhög på Raä 51 Ramsele socken

Östra profilen av grav Raä 51 Ramsele socken

Hårt arbete för att rädda vikingagrav

RAMSELE (VA) Nu pågår arbetet för fullt för att rädda den vikingagrav som hittats utanför Nordanfjäl i Ramsele socken. Arkeolog Bernt Ove Viklund leder arbetet som sker i kursform och också är en del i ett pågående forskningsprojekt. De fynd man hittills gjort tyder på att det är en gravhöjd från vikingatiden, och det är bråttom med att dokumentera den; erosionen gör att den sakta förstörs.

Området i fråga är av stort arkeologiskt intresse. Redan 1996 upptäcktes en väldig, över 500 meter lång, stenåldersboplats på Sörånäset inte långt från den gravhöjd man nu arbetar med. Boplatsen upptäcktes i samband med arkeologikursen Fornnord i Ramsele, som leds av Bernt Ove Viklund.

Här finns spår från såväl äldre som yngre stenålder, lämningar från fornmorska järnålder samt folkvandringstiden år 500 e. Kr, berättar Bernt Ove.

Totalt rör det sig om ca 240 generationer som verkar ha bebott den här platsen. Och kanske är det inte att undra över – här finns skogar med mycket vilt, rikt fiske och en unik kommunikationsled tack vare de tre olika älvarna.

Faxälven och Vängelälven förenas nämligen här av en sållsynt så kallad bifurkation, den mindre Vängelälven, som går mellan de båda stora älvarna.

– Det finns bara tre liknande

bifurkationer i världen, säger Bernt Ove Viklund.

– En bifurkation skapar unika förutsättningar för kommunikation och samfärdsl och gör att området är mycket strategiskt beläget för människor. Därför är det inte förvånande att vi hittat så många fynd i området.

Unika målningar

Förutom stenåldersboplatsen på Sörånäset har Bernt Ove och hans kursdeltagare även funnit unika hällmålningar bland annat på Högberget i Ramsele socken, beläget någon mil från Sörånäset.

Men just nu arbetar Bernt Ove och kursdeltagarna med att undersöka den tredje av de vikingagravar som titats i området.

– En grav indikerar i sig mänsklig aktivitet i området – det är svårt att tro att någon förbipasserande begravt sin döde här, kommenterar Bernt Ove.

– Just nu genomför vi en fem dagar lång räddningsundersökning av graven, där vi arbetar oss ned genom marken för att klargöra vad det är för typ av grav. Den påminner om de båda andra och vad vi hittills sett skvallrar om vikingatid; det finns en ränna runt graven där de hämtat fyllning och vissa tecken tyder på att gravgömmen är kvar.

Erodering

Vikingagraven håller dock på att sakta men säkert gå sitt öde till mötes. På grund av regle-

LÅNGSAM PROCESS. Att gräva ut en vikingagrav är en långsam process. Arkeolog Bernt Ove Viklund (längst till höger) leder arbetet, som bedrivs i kursform.

ringen av Fjällsjöälven så eroderar marken sakta bort; redan nu är en sida av graven kraftigt eroderad. Här gräver man nu och sällar omsorgsfullt varje jordsmula för att inte missa några fynd.

Hittills har man bland annat hittat benrester, brända bitar som kan komma från en människa. Man har också funnit en "tånge" i järn, alltså den del av

knivbladet i vilken man fäster skaftet.

– Vi har hittills inte kunnat konstatera om det är en skelett eller kremeringsgrav, men det kan visa sig när som helst, säger Bernt Ove.

Kursen kommer att slutföras

på fredagen och följs av ett stort arkeologiseminarium i Ramsele under lördagen. På söndagen genomförs en exkursion till oli-

KATARINA ÖSTHOLM
0620-259 02

Ola George, Ove Kjellström, Pia Nykvist och Gustav Sidén diskuterar. I förgrunden den gravplats som håller på att grävas ut.

Arkeologisk utgrävning av gravplats i Nordantjäl

■ **Finns det vad man tror benrester efter en person i graven?**

Just nu pågår en arkeologisk utgrävning av en gravplats från yngre järnåldern alldeles intill Fjällsjöälven uppströms Nordantjäl.

Arkeologerna Ola George och Pia Nykvist från länsmuseum i Härnösand är på plats tillsammans med medlemmar från Fortid Ramsele för att under den här veckan gräva ut gravplatsen.

Det har tidigare gjorts undersökningar vid gravplatsen som kan vara från vändetid – järnåldern år 400-1000.

Tack vare samabretet med Fortid i Ramsele som har ett starkt lokalt engagemang har vi fått bidrag från länsstyrelsen så att utgrävningarna kan göras, även om själva arbe-

tet görs frivilligt, berättar Ola George.

Arkeologerna utgår från att gravplatsen är från yngre järnåldern. Formatet och utseendet på gravplatsen tyder på detta.

Tidigare har det gjorts en del arbete kring gravplatsen som genom ras vid älvkan-ten kommit allt närmare vattnet i älven.

Kring 1997 var det en del undersökningar och arbeten på platsen.

Sedan måndag när utgrävningarna startade har det hittats en del skörbränd sten och brända ben. Dessa fynd kommer dock inte vad man kan se från graven utan från den boplatz som funnits alldeles intill.

Arbetet fortsätter sakta men säkert för att alla eventuella fynd skall hittas, noteras och katalogiseras.

Pia Nykvist behöver myggmedel eftersom det finns gott om dom just nu.

Innan utgrävningarna är klara är förhoppningen att man skall hitta benresterna efter den person som begravdes på platsen.

Själva graven har varit känd länge, troligast sedan 1940-talet.

Bjarne Engholm